

Hitit Krallığı'nın Kuruluş Dönemi

Anadolu'nun tarihsel devirlere girişi MÖ II. binyılın başlarında Asur Ticaret Kolonileri Devri ile olur. Yazı bu topraklarda ilk kez Mezopotamya ile Anadolu arasındaki organize ticaret faaliyetlerini yürüten Asurlu tüccarlar tarafından kullanılmıştır. Asurlu tüccarlardan günümüze dek ulaşmış olan yazılı belgeler MÖ II. binyılın ilk çeyreğinde Anadolu'yu tanımak için kullandığımız başlıca kaynaktır. Söz konusu belgelerden bu dönem Anadolu'sunun siyasal yapısına ilişkin çıkarılabilen sonuç, zaten Eski Tunç Çağı III'ten de arkeolojik verilerle ve bunun yanı sıra kopyaları daha sonraki yüzyıllara ait olmak üzere ele geçen Akkadlı kralların yanı sıra efsanevi içerikli belgeleriyle izleyebildiğimiz gibi, her birinin kendi başına egemen olduğu, şehir devletlerinin varlığıdır.

MÖ 18. y. ortalarına gelindiğinde Anadolu'da ilk kez geniş çaplı siyasal birlik kurma çabası içindeki Hititli kralları görmekteyiz. Şehir devletlerinin hüküm sürdükleri görülür. Bu şehir devletlerini bir otorite altında toplamak için ilk hareketler, belgelere göre Kuşşara kralları Pithana ve Anitta tarafından yapılmış olarak ortaya çıkar. Anitta Metni¹ olarak adlandırılan bir Hitit çivi yazısıyla yazılmış belge, MÖ 18. yy. ortalarından Hitit Devleti'nin asıl kurucusu diyebileceğimiz I.Hattuşili zamanına kadar olan Hitit tarihine ilişkin bilgi edinebileceğimiz tek yazılı kaynaktır. Bundan başka doğrudan bu döneme ilişkin bilgi veren yazılı belge yoktur. Zaten bu metni içeren çivi yazılı tabletler de olayların geçtiği zamana değil, çok daha sonraki yüzyıllara, MÖ 16. ve 13. yüzyıllara aittirler².

Kendisini Kuşşara soylu olarak tanıtan ancak Nesa kentini başkent yaptığı anlaşılan Anitta'dan I.Hattuşili'ye kadar geçen zamanda ancak ilk Hitit krallarına ait birkaç isim bizce malumdur. Bunlar da I.Hattuşili ile birlikte ortaya çıkmaya başlayan kimi belgelerdeki geriye dönük anlatımlarla ya da kurban listeleriyle

¹ E.Laroche, Catalogue des Textes Hittites (CTH), Paris 1971, No 1.

² E.Neu, Der Anitta-Text, StBoT 18(1974), s.3,6.

bilinmektedir³. Bu isimler Kantuzili, Tuthaliya, Puşarruma ve Papahdilmah(Pawateilmah)'tır. Bunlar hakkında belgelerden hiçbir bilgi edinemediğimiz gibi, her ne kadar isimleri kurban listelerinde geçse de Kantuzili ve Tuthaliya'nın krallık yapıp yapmadıklarını dahi kesinlikle söyleyemiyoruz. Zira kurban listeleri sadece ölmüş kralların değil, ölmüş kraliçe, prens ya da kraliyet ailesine mensup kişilerin de isimlerini içeren ve onlara ne kadar kurban sunulacağını belirleyen listelerdir.

I.Hattuşili'nin, içeriği dolayısıyla vasiyetname olarak adlandırılan belgesinin geçmiş yıllara dönük olayları içeren bir kısmından⁴ bu kralın büyükbabası tarafından veliaht ilan edildiği ancak bir takım entrikalar sonucunda tahta geçemediği anlaşılan Labarna, I.Hattuşili'den çok daha sonra, Eski Hitit Devleti'nin son zamanlarında hüküm sürmüş olan kral Telipinu'nun ferman niteliğindeki belgesinde krallık yapmış olarak karşımıza çıkan Labarna olmalıdır. Söz konusu fermanın baş tarafında Telipinu'ya kadar olan Hitit tarihinin bir özeti vardır. Bu özet kral Labarna'nın zamanı anlatılarak başlar⁵. Bu özette kral Labarna'nın Orta Anadolu'da yoğun askeri seferlerle bir çok kenti ele geçirdiği, ülkesinin sınırlarını genişlettiği anlatılır. Anitta'dan sonra, aradan belki de bir yüzyıla yakın zaman geçtikten sonra Hititler yeniden Orta Anadolu'da siyasal birlik kurma ve genişletme çabası içinde görülmektedirler.

Hem Telipinu Fermanı'ndaki özetle⁶ hem de kendisinden ve zamanından kalan çok sayıda belgeyle dönemde gelişen olayları takip edebildiğimiz I.Hattuşili, Labarna ile başlayan bu hareketi devam ettiren Hitit kralı olmuştur.

Belgelerinde kendini Anitta ve babası Pithana'nın da şehri olarak bildiğimiz Kuşşaralı olarak sunan I.Hattuşili, altı yıllık icraatını kaleme aldirdığı yıllıklarının girişinde⁷ ve vasiyetnamesinin de kolofonunda⁸ Kuşşara ile olan ilgisi

³ Söz konusu belgeler: I.Hattuşili'nin Vasiyetnamesi (CTH 6), Telipinu Fermanı (CTH 19), Kurban Listeleri (CTH 661: Kurban listelerinden bizi ilgilendirenler KUB XXXVI 120, KUB XI 4+KUB XI 11, KUB XI 7, KBo XIII 43)

⁴ KUB I 16 III 41-43 (F.Sommer-A.Falkenstein, Die hethitisch-akkadische Bilingue des Hattusili I[Labarna II],München 1938 [HAB], s.13-15)

⁵ KBo III 1 öy I 1-12 (I.Hoffmann, Der Erlass Telipinu, Theth 11, 1984, s.13)

⁶KBo III 1 öy I 13-23 (Hoffmann, a.g.e, s.16-17)

⁷KBo X 2 öy. I 1-2

belirtilmektedir. Belgelerdeki anlıtımaya göre Hattuşa'nın zamanında başkent olduğu anlaşılan I.Hattuşili'nin hala Kuşşara ile bağının devam ettiği, hatta belki zaman zaman orada oturduğu söylenebilir. Anitta ve Pithana ile aradaki yazılı belge olmadığı için neler olup bittiğini bilmediğimiz karanlık dönemden sonra yeni Hitit kral silsilesi arasında kurulabilecek tek bağ da bu Kuşşara şehridir. Hitit krallık silsilesine dahil edilebilen yukarıda değindiğimiz kişiler Kuşşara'da mı, yoksa Hattuşa'da mı ya da bir başka kentte mi krallık yapmışlardır? Bu yanıtı verilemeyen bir sorudur. Kuşşara şehrinin Hititler için ne derece önemli olduğu, Hititler'in bu ata şehrinin onların manevi dünyasında nasıl bir yer tuttuğu, yüzyıllar sonra MÖ 13. yy.'da yaşamış Hitit kralı III.Hattuşili'nin kendini sunarken hala Kuşşara şehrine atıfta bulunmasıyla da ortaya çıkar⁹.

Labarna, I.Hattuşili'nin belgelerinde kendisini sunduğu diğer isimdir. Vasiyetnamesinde hep adını “Büyük Kral Labarna” olarak verirken¹⁰ “Büyük Kral Tabarna” ifadesi de kullanılır¹¹. Yıllıklarında ise kendisi için “Tabarna Hattuşili” demektedir¹². Hattuşili'nin kendisini belgelerinde “Labarna” adıyla da sunmasından hareketle, Telipinu Fermanı'nın giriş kısmında hem Labarna hem de Hattuşili isimli iki kralın verilmesinin bir yanılğı olduğu, aslında bunların aynı kral olduğu yolunda görüşler ileri sürülmüştür¹³. Ancak böyle bir yanılğının Hititler gibi tarih bilinci yüksek bir kavimde olması kabul edilemez. Üstelik, kurban listeleri ve vasiyetname olarak adlandırılan belgeden edinilen, Hattuşili'den önceki nesilde Labarna isimli birinin bulunuyor olması böyle bir kralın varlığını desteklemektedir¹⁴. Şu halde Hattuşili'nin diğer bir isminin Labarna olduğunu, kendisinden önce de bir Labarna olduğuna göre, onun II.Labarna olarak da adlandırılması gerektiği kabul edilmelidir. Belgelerde bu

⁸ KUB I 16 IV 73-74

⁹ KUB I 1 1-4.

¹⁰ KUB I 16 III 46,55,64.

¹¹ KUB I 16 II 1.

¹² KBo X 2 öy. 1.

¹³ H.Otten, *Hethitischen historischen*, 1968, 104; H.Otten, “Hitit Tarihinin Kaynakları ve Eski Doğu Kronolojisi” çev.H.Ertem, *Bulleten XXXIII*(1969), s.361; H.Otten, “Hethiter, Hurriter und Mitanni,” *Fischer Weltgeschichte III*(1966), s.113-114.

¹⁴ Yukarıda belirtildiği üzere, kralın vasiyetnamesinin geçmiş yılları konu alan bölümünde kralın büyükbabasının Labarna isimli bir velihtından bahsedilmektedir. Kurban listelerinden KUB XI 7'deki Labarna ismi I.Hattuşili'nin selefi Labarna'yı işaret etmektedir. Burada “Papahdilmah ve Labarna'nın babası, Tuthaliya'nın oğlu Puşarruma” ifadesi vardır.

yolda bir kayda rastlanmasa da hep ileri sürüldüğü gibi adı Labarna iken, Hattuşa şehrini başkent yaptıktan sonra “Hattuşili” adını almış olabilir¹⁵. Labarna adı sonradan Tabarna biçiminde Hitit Büyük Krallarının unvanı olarak kullanılmıştır. Bu durum, I.Hattuşili’nin yani II.Labarna’nın,değineceğimiz Hitit Devleti’nin asıl kurucusu olarak rolüne ve devletin sonraki yıllarda da devam eden ana politikalarının belirleyicisi olarak önemine de işaret edebilir.

Hitit tarihi boyunca devam eden, dış politikada, Anadolu içindeki siyasette temel esasların belirlendiği,devletin kurumlarının ve geleneklerinin oluştuğu dönem I.Hattuşili dönemidir.

Bir önceki kral I.Labarna’nın Anadolu içinde, Orta Anadolu’da siyasal birlik kurma hareketini başlattığını Telipinu Fermanı ile öğrendiğimizden söz ettik. Bu harekette, I.Labarna’nın şehri hangisiydi; yani başkent olarak nereyi seçmişti, belgeler bu konuda bir şey söylemez. Halefi I.Hattuşili’nin kendini bağlı gördüğü Kuşşara olabilir; ya da I.Hattuşili’nin siyasal birlik kurma hareketini devam ettirdiği, başkenti Hattuşa da olabilir. Yani pek ala Hattuşa I.Hattuşili’den önce I.Labarna tarafından da iskan edilmiş olabilir. Bu konuda kesin bir şey söylemek mümkün değildir. Ancak söylenebilecek olan, Hattuşa’dan hareketle I.Hattuşili’nin Orta Anadolu’da siyasal birlik kurma hareketini devam ettirdiği, tamamladığı, hatta Batı Anadolu’ya ve Güneydoğu Anadolu’ya, Kuzey Suriye’ye yöneldiğidir.

Zamanında başkentini kesinlikle Hattuşa olduğunu bildiğimiz bu kralın günümüze dek ulaşan belgelerinde Hattuşa’nın yeniden iskan edildiği ya da başkent yapıldığına dair bir kayıt yoktur. Anitta Metni’nde bir düşman şehir olan Hattuşa’nın yakılıp yıkıldığı, yerle bir edildiği ve oraya herhalde kentin terk edilmişliğini simgeleyen, sembolik bir anlamı olan ZA.AH.LI otu ekildiğini, tekrar orayı iskan edecek olan için de beddua edildiğini biliyoruz¹⁶. Anlaşıyor ki Hattuşa o zaman Neşa’ya yani Anitta’nın şehrine kafa tutabilecek bir şehirdi. Çok iyi bir stratejik konuma sahip Hattuşa’nın yeniden iskan edilmemesi Anitta için çok önemliydi. Buna rağmen yine bir Hititli kralın Hattuşili’nin başkenti olarak

¹⁵ Sommer-Falkenstein, HAB, s.20; O.R.Gurney, “Anatolia c.1750-1600 B.C.” CAH II/1(1973), 236,239.

¹⁶ KBo III 22 44-51 (E.Neu, a.g.e., s.12-13)

karşımıza çıkar. Bunun sebebi I.Hattuşili'nin tahta çıkışı sırasındaki krallık ailesi içindeki çekişmelere bağlanmak istendiği gibi¹⁷, asıl nedenin ya da sebeplerden en önemlisinin Hattuşa'nın o zamanlarda bir başkent için çok uygun olan konumu kabul edilmelidir. Hattuşa Hititler'in ilk olarak ortaya çıktıkları ve devlet kurma hareketini başlattıkları Kızılırmak kavsini içinde başkent olmaya çok uygun bir stratejik konumdadır. Savunulmaya çok müsait bir yerleşimi vardır. Tüm Hitit tarihi boyunca, Muwatalli zamanında başkent Tarhuntassa'ya taşındığı kısa dönem hariç, hep Hitit Devleti'nin başkenti olmuştur. Bu. I.Hattuşili'nin başkentinin dört yüzyıl daha başkent olduğu anlamına gelir.

Bu kralın Anadolu içinde yaptığı seferlerle ele geçirdiği yerler, daha sonra tüm Hitit tarihi boyunca Hitit bölgesi olarak gördüğümüz yerlerdir. Bugün Anadolu'da Hitit izlerini yoğun olarak takip edebildiğimiz bölgenin, Hitit bölgesi niteliğini kazanmasında ilk adım bu dönemde atılmıştır.

Anadolu içerisinde siyasal birlik sağlama hareketleri ve Hititler'in bir aşamadan sonra Anadolu içi faaliyetleriyle birlikte güneydoğu yönünde ağırlık kazanan dış politikaların nedenleri değişik açılardan ele alınabilir. Onların ilgilendikleri bölgenin coğrafi konumu buraya yönelmelerindeki önemli etkenlerden biridir. M.Ö.II.binyılın en önde gelen siyasal ve kültürel merkezleri Mezopotamya, Mısır ve Anadolu idi. Bu üç bölgenin arasında yer alıyor olması dolayısıyla Güneydoğu Anadolu ve Kuzey Suriye, Anadolu'daki güçlerin Mezopotamya ve Mısır'la olan ilişkilerinde geçmek zorunda oldukları, hatta güçlü oldukları dönemlerde ellerinde bulundurmaya arzuladıkları yerd. Ulaşım her yerde kolaylıkla sağlanamamasına rağmen, ilişkilerin gelişmiş olması ve bu yönde gösterilen ilgi, bölgenin o zamanın dünyasında cazip özellikleri bulunduğunu, en azından Hititler'in kendilerine göre, burası ile ilgilenmeyi gerektirecek nedenlere sahip olduklarını gösterir.

Mezopotamya, Mısır ve Anadolu arasında olan, bu üç önemli siyasal ve kültürel güce sahip bölgenin birbiri ile ilişkiye geçtiği Kuzey Suriye'de bulunan devletçikler ve şehirlerin Anadolu dışındaki diğer güçlerin egemenliğinde

¹⁷ G.Steiner, "The Destruction of Hattusa by 'Anitta' and its Resettlement by Hattusili," XI.TTKong Bildiri Özetleri, s.30-31.

bulunması, Anadolu için tehlike oluştuyordu. Nitekim, I.Hattuşili'nin hedef aldığı bildiğimiz, burada siyasal birlik gerçekleştirebilmiş Yamhad Krallığı, muhtemelen bu güçlerin etkisinde kalmıştır. Hurriler'in güneydoğudaki yoğun varlığı ve Anadolu içlerine dek etkilerini genişletebilmeleri, belgelerde Hurriler'le olan mücadeleler dikkate alındığında, Hititler'in onların yarattığı ve yaratacağı tehlikeleri önleme amacının da buraya yönelmelerinde etkili olduğu fikrini verir.

Yukarıda belirttiğimiz, o çağın dünyasını oluşturan üç bölgenin arasında bulunuyor ve coğrafi koşullarının uygun olması dolayısıyla Kuzey Suriye, ticaret yollarının geçtiği yerd. Bunun yanı sıra bölgenin sahip olduğu doğal zenginlikler buraya ekonomik açıdan çekicilik kazandırıyor. Bunun da Hattuşili'nin askeri hedefini buraya yöneltmesindeki nedenlerden biri olduğu kabul edilmektedir¹⁸. Asur Ticaret Koloniler Dönemi'nde Mezopotamya'nın Anadolu'ya olan ekonomik ilgisinin oluşturduğu Anadolu ile bu bölge arasındaki gelenek ve Anadolu'nun buraların ekonomik varlığını tanımış olmasının ortaya koymuş olabileceği istek, bu arada göz ardı edilmemelidir.

Kuzey Suriye'nin zenginliği, çiviyazılı metinlerde sefer yapılan yerin genellikle yağmalandığının anlatılıyor olmasına dikkat edilirse, Hititler'in ilgisini çekmekte önemli bir etki yapmış olmalıdır. Buradan hareketle güneydoğu Anadolu ve Kuzey Suriye'ye seferleri, her zaman dikkatli seçilmiş, özenle oluşturulmuş ve ısrarla sürdürülmüş politika olarak görmemek de mümkündür. Ekonomik bakımdan bunu göz önünde bulundururken, siyasal açıdan Güneydoğu Anadolu ve Kuzey Suriye ile tüm Hitit tarihi boyunca meşgul olunması, bir zorunluluktan kaynaklanmış durum olarak da kabul edilebilir.

I.Hattuşili zamanında belgelerde tanıdığımız bazı kurumların tüm Hitit tarihi boyunca karşımıza çıktığını görüyoruz. Bunlardan biri Tawanannalık kurumudur. Hem Eski Devlet hem de İmparatorluk dönemlerinden tanıdığımız Tawananna, Hitit büyük kraliçelerinin unvanıdır. Bu unvanı taşıyan kraliçeler krallarla birlikte devlet işlerinde önemli yetkilere sahip olmuşlar ve önemli bir otoriteyi temsil etmişlerdir. Tawanannalar birlikte devletin başında buldukları kralın

¹⁸ F.Kınal, "Hitit Devletleri İçin Kuzey Suriye'nin Önemi," Atatürk Konferansları IV(1970), s.3.

ölümünden sonra da bu unvanlarını korumuşlardır¹⁹. Tawanannalık kurumunun niteliği İmparatorluk döneminde biliniyorken, Eski Krallık'ta net olarak ortaya konulamamaktadır. Ancak bilinen şey kralın yanında büyük ağırlığı olduğu ve hatta veliahdın belirlenmesinde rolü olduğudur.

Tawananna'ya, I.Hattuşili dönemine ait olmak üzere üç tarihsel belgede rastlanır. Bunlardan birinde I.Hattuşili kendini Tawananna ile akrabalık bağı içinde sunmaya gayret eder²⁰. Buradan, tahta geçişinin meşruiyetine dair zaten bazı şüpheler bulunana Hattuşili'nin krallığını, bu ifadeyi kullanarak meşru göstermeye çalıştığı izlenimi edinilir. Belgelerden birinde de "Tawanannalık" kurumunun yasaklanmaya çalışıldığı, hatta Tawananna'nın ve çocuklarının adının dahi söylenilmesinin yasaklandığı görülüyor²¹. Yani krala rağmen Tawanana devlet içinde gücünü kullanabilmekte, kral onunla baş etmekte zorlanmaktaydı. Hattuşili'nin belgeleriyle tanıdığımız bu kurum, aynı gücünü İmparatorluk döneminde de koruyacaktır. III.Hattuşili'nin eşi Puduhepa en iyi örnek olarak anılabilir.

I.Hattuşili dönemi belgelerinde karşımıza çıkan bir kurum da Panku'dur. Panku, Eski Hitit Dönemi'nin en dikkate değer belgelerinden Telipinu Fermanı'nda devlet içindeki ağırlığıyla kendini gösterir. Hattuşili zamanında, vasiyetnameye göre danışma meclisi niteliğindeki Panku, Telipinu zamanında yargılama yetkisine, hatta kralı bile uyurma yetkisine sahip bir meclis olarak karşımıza çıkar²². Soylular meclisi diyebileceğimiz Panku'nun üyelerinin sayısı ve niteliği hakkında kesin bilgimiz yoktur.

I.Labarna'nın ve I.Hattuşili'nin zamanlarının anlatıldığı Telipinu Fermanı'nın giriş kısmındaki tarihsel özetinde, onların fetihlerde buldukları, fethettikleri şehirlere çocuklarını idareci olarak yolladıkları anlatılır²³. Hattuşili zamanına ait belgelerde de bu kralın çocuklarının çeşitli şehirlere idareci olarak yollandığının örnekleri görülür. Zalpa şehriyle ilişkilerin ele alındığı metinde, kralın oğlu

¹⁹ T.R.Bryce, "Hattusili and the Problems of the Royal Succession in the Hittite Kingdom," An.St. XXXI(1981), s.10.

²⁰ KBo X 2 öy. I 1-3.

²¹ KBo II 27 6-12.

²² KBo III 1 öy. II 28,47,72.

²³ KBo III 1 öy. I 1-23.

Hakkarpili'yi Zalpa'ya idareci olarak göndermiş olduğu, ancak onun orada babasına isyan ettiği anlatılır²⁴. Vasiyetnamede de oğlu Huzziya'nın Tapaşanda şehrinde isyanı konu edilir²⁵. Kral oğlunu bu şehre idareci yapmış, ancak o babasına isyan etmiştir. Görülüyor ki prensler ele geçirilen ve bağlı olan şehirlere idareci olarak gönderilmekteydiler. Bu durum Telipinu Fermanı'na göre I.Hattuşili'den önce I.Labarna zamanında da var. Ama başka da kayıt yok, I.Labarna'yla ilgili olarak. I.Hattuşili ile bu uygulama genişleyerek devam etmiştir. Bunun sonraki dönemlerde de Hitit Devleti'nin idari politikası olarak sürdüğünü görmekteyiz.

Belgelerden kral ailesi mensupları dışında da üst düzey idareciler atandığı, bunların adlarının da verildiği örneklerle bilinmektedir²⁶. Hatta belgelerden bazı şehirlerin merkezi konumda olduğu ve buna bağlı başka şehirlerin bulunduğu, merkezi konumdaki şehrin idarecisinin bağlı şehirlerin idarecisi üzerinde tasarrufu bulunduğu, ancak tüm bunların kralın gözetimi ve denetimi altında olduğu açıkça anlaşılmaktadır.

MÖ II. binyılın ilk yarısında Anadolu'da Hitit kültürü izlerinin yoğun olarak bulunduğu bölgede iki ayrı çivi yazısı karşımıza çıkmaktadır. Bunlardan biri Asurlu tüccarlarca Anadolu'ya getirilip kullanılan, ama Anadolu'nun yerlilerince kullanılmayan Eski Asur yazısıdır. Diğeri, MÖ II. binyılın ikinci çeyreğinden itibaren Anadolu'da Hititler'in kullandığı Babil ve Suriye tarzındaki²⁷ çivi yazısıdır. İmparatorluk döneminin sonuna dek tüm Hitit tarihi boyunca kullanılan bu yazı halka inmemiş, devlet işlerinde kullanılmış, tarihi,dini nitelikte ve başka içerikli bir çok belge bu yazıyla yazılmıştır. Babil ve Suriye tarzındaki yazının Hititlerce kullanılıp, neden Asurlular'ın kullandığı yazının kabul edilmediği ilginç bir problemdir. Zira biz Asur Ticaret Kolonileri devri belgeleriyle bu dönemde Hititler'in Anadolu'da var olduklarını biliyoruz. Hititler'in kendi dillerini uyguladıkları Babil çivi yazısının ne zaman Anadolu'ya getirilerek kullanıldığı da

²⁴ KBo III 38 öy. 18-28 (H.Otten, Eine athethitische Erzählung um die Stadt Zalpa, StBoT 17, 1973, s.8-9)

²⁵ KUB I 16 II 63-69 (HAB, s.8-12)

²⁶ KBo III 34 No'lu saray kroniği bunun örneklerini içermektedir.

²⁷ S.Alp, "Hitit Çağı Anadolu Coğrafyası: Bazı Atılımlar ve Yeni Umutlar," Uluslararası I.Hititoloji Kongresi Bildirileri, s.23.

kesin olarak bilinmez. Ancak Anadolu'ya genellikle Kuzey Suriye aracılığıyla girdiği kabul edilen bu yazının kullanıldığı en erken dönem olarak I.Hattuşili zamanı karşımıza çıkar. I.Hattuşili zamanına ait olayları konu alan çok sayıda tabletin bulunması, bu yazının Hititlerce ne zaman alınıp kullanılmaya başladığının kesin olarak bilinmemesine rağmen, bu kralın zamanında veya ondan az öncesinde olduğuna işaret eder. Tüm Hitit tarihi boyunca kullanılan ve günümüzde Hitit tarihinin, Anadolu'nun II.binyıl tarihinin yeniden kurulmasında başlıca kaynağımızı oluşturan binlerce çivi yazılı tabletin yazıldığı bu yazı, I.Hattuşili zamanıyla çok yakın ilişkili olarak ilk kez ortaya çıkar.

Sonuç olarak kısaca şu vurgulanabilir ki, I.Hattuşili zamanı, Hitit Devleti'nin asıl kurulduğu ve yıkılışına kadar pek çok alanda izlenen çizginin başlangıcı ve gelişim yönünün belirlendiği dönemdir.